

De visdieven van de Haringvlietsluizen.

J.M. van Muiswinkel

Het Haringvlietsluizen complex tussen het Zuid-Hollandse eiland Voorne en de kop van Goeree (51.50 N, 04.03 E) oefent een geweldige aantrekkingskracht uit op visetende vogels. Vooral tijdens het spuien storten grote aantallen aalscholvers, meeuwen en sterns zich op de blijkbaar hoge concentratie prooidieren. Behalve voedsel biedt het complex ook ruime rustgelegenheid in de vorm van basaltwering en de met bitumen en fijn steenslag bedekte taluds van de aansluitende dijken en de strekdam langs de buitenhaven van Stellendam. Vooral op deze vlakke ondergrond rusten in de nabijheid van hun voedselbron vaak vele tientallen tot honderden visdieven (*Sterna hirundo*). In het voorjaar is het voor de wijfjes een goede plek om visjes in ontvangst te nemen van hun partners in het kader van de ontwikkelende paarband, terwijl het in het najaar een overzichtelijke plaats biedt aan de jonge vogels die nog door hun ouders worden gevoerd.

Visdieven blijken weinig schrikachtige vogels die zich met een schuiltent gemakkelijk laten benaderen. Met een van mijn oude vogelvriend Ton den Hoed geleend groen gevlekt exemplaar en gewapend met telescoop en klapstoeltje bleek het goed uitvoerbaar van geringde exemplaren adres en ringnummer af te lezen. Door van niet al te nabije afstand op het talud te verschijnen en vervolgens langzaam vorderend, met onderbrekingen, de vogels te naderen treedt snel gewenning op en wordt de tent geaccepteerd als ging het om een kartonnen doos of ander aangespoeld afval. Visdieven krabben zich regelmatig of dribbelen een paar pasjes waardoor de ringen draaien en de volledige tekst in beeld kan komen. Ook helpt het wel de vogels voorzichtig iets op te drijven waarbij het gemakkelijk kan gebeuren dat de afstand zelfs te klein wordt, kleiner dan 8.5 meter en binnen het nabijheidspunt van de telescoop komt te liggen waardoor een scherp beeld alleen bereikt kan worden door weer iets achteruit te gaan. Bij aflezen met telescoop treedt geen verstoring van de vogels op, worden geen vogels uit het

onderzoeksgebied verjaagd en kunnen andere gegevens van de geringde vogels worden verzameld dan tijdens het gebruikelijke terugvangen met netten of inloopkooien. Zo kon in drie gevallen door latere waarneming een trekonderbreking van noordelijke vogels worden vastgesteld. Ook kon uit de positie bij copulatie of de overdracht van prooi bij 'partner-voederen' meerdere malen het geslacht vastgesteld worden of bleek bij jonge vogels de duur van afhankelijkheid van voedsel van de ouders.

Van de visdieven was in de besproken periode zo'n 7 à 8 procent geringd, merendeels aan het loopbeen, maar ook boven loopbeen aangelegde ringen waren afleesbaar hoewel de procedure dan globaal vijf maal langer duurde en navenant minder kans van slagen had. In de periode van augustus 1986 tot en met 1993 werden van 177 verschillende individuen de ringgegevens verzameld, terwijl nog eens 38 waarnemingen betrekking hebben op een tweede uiterste datum van waarneming in hetzelfde jaar of van bekende vogels in navolgende jaren.

Voorjaarstrek.

De analyse heeft betrekking op 16 individuen, afgelezen op vijf verschillende data van 3 mei tot en met 2 juni. Acht vogels, merendeels vrouwtjes, zaten op het talud te wachten op een visje waarbij de mannetjes, enkelen geringd, driftig heen en weer vlogen en zich niet lieten aflezen. Vaak werden de partners na het aandragen van een visje 'weggepikt' wanneer ze even wilden rusten. De zichtbare partner-rituelen kwamen vooral voor bij vogels die als pullus geringd waren in nabijgelegen kolonie's en daar dus waarschijnlijk ook weer tot broeden kwamen zoals de Maasvlakte, Europoort, Slijkplaat en Hellegatsplein, maar ook vogels van iets verder weg zoals de IJpolder bij Amsterdam en twee vogels van De Oorden in Friesland.

Dit past bij de vaststelling in 'The Birds of the Western Palearctic', dat partners in de winterkwartieren niet in elkaars gezelschap verblijven maar dat de meerderheid desondanks gepaard op de broedlocatie

arriveert en elkaar in de voorliggende dagen in of rondom de kolonie heeft hervonden, dan wel eerder tijdens de trek.

Voor de drie genoemde wijfjes (in 15^e en twee maal in 5^e kj.) betrof het een afstand van 82 km resp. 154 km. Dat de vogels ook inderdaad noordelijker hebben gebroed is aannemelijk volgens de algemeen aanvaarde hoge plaatstrouw aan hun geboortekolonie voor vogels na 3^e kj. (Cramp et al. 1985), het vrijwel ontbreken van uitwisseling tussen de Nederlandse deelpopulatie's van Delta, IJsselmeer en Wadden (Hustings & Vergeer, 2002) en het ontbreken van latere waarnemingen van deze vogels.

Net als tijdens de najaarstrek zijn ook in het voorjaar ver noordelijke en oostelijke vogels te verwachten, zelfs tot begin juni: op 26 mei 1991 Hiddensee 7270515, een 5^e kj. uit Niesky bij Dresden, 743 km van de Centraal-Europese ringplaats (51.17 N, 14.46 E) en een niet nader af te lezen vogel met 'Estonia'ring. Op 2 juni 1989 een 4^e kj. uit Torskeholmen in Noorwegen, 722 km (58.00 N, 07.37 E) en Moskwa P.770113, geringd als pullus op 20 juni 1987 te Enguremeer in Letland (57.15 N, 23.07 E) die nog 1367 km voor de boeg had.

Broedtijd.

Van 4 juni tot en met 25 juli werden bijna uitsluitend vogels uit de min of meer directe omgeving gezien, de deelpopulatie van de Delta. Dit effect werd ongetwijfeld kracht bijgezet door het feit dat de Slijkplaat en het Botlekgebied in deze jaren de grootste kolonies herbergden van meer dan 1000 paren (Meininger et al. 1992). Op 17 dagen over deze periode verspreid werden 42 vogels afgelezen. Van de adulte vogels na 3^e kj. (15 exx.), die dus grote plaatstrouw aan de dag zouden moeten leggen, was de mediane herkomst afstand 8 km (Slijkplaat) bij een gemiddelde van 33.4 km. Dat gemiddelde werd beïnvloed door een blijkbaar kolonieverhuizer uit Lelystadhaven (5^e kj. en 119 km, op 6 juli waargenomen) en een vogel van de Workummerwaard (16^e kj. en 158 km), gelezen op 11 juni en 1 augustus 1989, wat nog op late heen- en vroege terugreis had kunnen berusten ware het niet dat de vogel ook

op 23 juli 1990 aanwezig was en dus hoogstwaarschijnlijk in de Delta heeft gebroed.

De 14 adulten van 3^e kj. die een eerste broedpoging voor ogen hadden op een minder sterk aan de eigen geboorte-kolonie gerelateerde plaats kwamen echter ook van een mediane afstand van 8 km en een gemiddelde van 21,5 km. De overgrote meerderheid kwam ook hier van de Slijkplaat, Slikken van Flakkee en Europoort.

Betrekkelijke uitschieters waren twee vogels van het Hellegatsplein, welke kolonie verloren was gegaan en een vogel van de Oorden in Friesland op 155 km afstand.

Trouw aan de Delta overheerst dus ook in deze groep.

De vroegste waarneming van 1^e kj. vogels was 17 juli. Tot 27 juli kwamen 14 juveniele vogels van afstanden van 8 tot 10 km. Rond 27 juli lijkt er met een vogeltje van 1 maand en 14 dagen oud afkomstig van Wevers inlaag op 22 km afstand wat onrust in de lucht

te komen. Op 31 juli 1989 wordt dispersie en trek dan echt duidelijk met de waarneming van een op 24 juni geringde vogel uit Zeebrugge, afstand 81 km (51.20 N, 03.12 E) en een 1^e kj. met Stavanger ring, die dan al tenminste 722 km gereisd heeft (ringnummer niet afgelezen).

Dit trekbegin ligt iets vroeger dan het in de literatuur genoemde gebruikelijke begin van augustus (Cramp et al. 1985).

Najaarstrek.

Vanaf de eerste week van augustus ritselt het dan plotseling van vogels van grotere afstand. Dan worden ook de andere deelpopulatie's van Nederland zichtbaar. De Delta met meer vogels uit Zeebrugge, Zoommeer, Ellewoutsdijk, Ouwerkerk en de werkeilanden, Midden-Nederland met de IJpolder en de Nieuwe meer bij Amsterdam en niet te vergeten oude vogels van het Westelijk havengebied in aanleg, door het ringwerk van J. Walters daar toenmalig, en de noordelijke regio met vogels van het Balgzand, Griend, Workum, Leeuwarden en Delfzijl. Het aantal op de taluds aanwezige vogels neemt nu ook sterk toe en het aantal aflezingen is in deze periode dan ook groter. De piek ligt in de tweede helft van augustus met 55 individuen. Van de vogels in deze

najaarsgroep droegen 29 een buitenlandse ring. Vergeleken met de kaarten in Thieme's VogeltrekAtlas (Speek & Speek 1984) komt daarvan een groter deel uit de centrale delen van Europa, bijvoorbeeld op 7 september 1990 een op 16 juni 1985 te Diersforter Wald bij Dusseldorf als pullus geringde (51.42 N, 04.03 E) en een 5^e kj. uit Zmigrod bij Wroclaw in Polen (51.31 N, 17.03 E) op 22 september, hemelsbreed een afstand van 897 km, maar in werkelijkheid ongetwijfeld na een veel langere reis via de Oder eerst naar het noorden en dan via de Oostzeekust naar het westen.

Opvallend is het ontbreken van Engelse vogels op een onvolledig afgelezen London ring op 15 juni 1989 na.

Dat visdieven op geschikte plaatsen tijdens de trek enige tijd kunnen blijven hangen blijkt uit de waarneming van Helsinki AT093692, geringd als pullus op 4 juli 1990 te Replot, Vaasa, 1626 km (63.11 N, 21.25 E) aanwezig van 30 augustus tot 7 september 1990, Stockholm .4087536, geringd op 6 juli 1971 te Tamnaren in Zweden, 1238 km en 22^e kj. (60.10 N, 17.20 E) aanwezig op 8 en 13 september 1992 en Helsinki AT070823 als pullus geringd op 29 juni 1988 te Hailuoto, Oula, 1880 km (64.56 N, 24.45 E) aanwezig op 23 en 28 september 1988.

Misschien moet de waarneming van As ..715304, pullus op 30 juni 1974 te Langskjaer in Noorwegen, 920 km (59.11 N, 10.48 E) op zowel 26 augustus 1986 als op 1 augustus 1989 ook gezien worden als gebruik van de Haringvlietsluizen als gunstige stop-over plaats.

Voeren van buitenlandse vogels door de ouders werd nooit vastgesteld. Afhankelijkheid van de ouders gedurende tenminste 6 weken en voor late pulli misschien zelfs tot in de winterkwartieren wordt door Cramp et al. beschreven.

Tenslotte.

Bovenstaande uitwerking wil een antwoord geven op de vraag wat de herkomst is van de visdieven die gebruik maken van de gunstige voedselomstandigheden rond het Haringvlietsluizen complex. Het grote aantal aanwezige vogels en het aanzienlijke percentage geringde individuen nodigde daartoe in het bijzonder uit. Verheugend was dat van de adulte vogels 14 % een leeftijd had van 10 of meer jaren waarbij de eerder genoemde Stockholm .4087536 met 21 jaar en 2 maanden zelfs de tweede plaats haalde op de lijst van oudste Zweedse visdieven. Dank gaat uit naar Ton den Hoed die mij zijn schuiltent ter beschikking stelde en naar al die ringers in binnen- en buitenland die door hun ringwerk vogels herkenbaar maakten en naar de medewerkers van de Ringcentrale, de conditio sine qua non van al ons ringwerk. Voor latere terugmeldingen van de door mij afgelezen visdieven houdt ik mij tenslotte aanbevolen.

J.M. van Muiswinkel
Oud Bussummerweg 14
1272 PV Huizen.

Literatuur:

- Cramp S. et al. 1985. *The Birds of the Western Palearctic*. Volume IV. Oxford University Press.
- Hustings F. & Vergeer J.W. 2002. *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*. Uitgave SOVON Beek-Ubbergen.
- Meininger P.L. et al. 1992. *Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1991 en monitoring 1979-1991*. Rapport DGW-92.024. Rijkswaterstaat Dienst Getijdewateren te Middelburg.
- Speek B.J. & Speek G. 1984. *Thieme's VogeltrekAtlas*. Thieme, Zutphen.